

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з китайської філології

на тему:

Засоби реалізації категорії ввічливості у китайській мові

Дейнега Роман Олександрович
Студента III курсу, групи Пкит 09-20
денної форми навчання
Освітньої програми Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціалізації 035.065 Східні мови і літератури
(переклад влючно), перша – китайська
Спеціальності 035. Філологія
Науковий керівник: ст. викл. Мерзлюк Д.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ ЄКТС _____

Члени комісії:

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «ВВІЧЛИВОСТІ» У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	5
1.1 Конфуціанська концепція «ввічливості» у китайській мові	5
1.2 Відображення самоідентифікації у мовленні	9
Висновки до 1 розділу.....	11
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ «ВВІЧЛИВОСТІ» У СУЧАСНОМУ КИТАЇ	12
2.1 Засоби реалізації категорії ввічливості у китайській мові.....	12
2.2 Вербальні засоби реалізації категорії ввічливості.....	14
2.3 Невербальні засоби реалізації категорії ввічливості.....	27
2.4 Поняття «Лиця» у китайському суспільстві.....	28
Висновки до 2 розділу.....	30
ВИСНОВКИ	31
АНОТАЦІЯ	32
Список використаної літератури	33

ВСТУП

Культура ввічливості є одним з важливих аспектів міжособистісних взаємин в будь-якій країні, Китай не є винятком. Наявність вихованих громадян є символом цивілізованого суспільства. Бути ввічливим – це соціальна норма, до якої мають прагнути громадяни тієї чи іншої країни. Це важливо для підтримки хороших міжособистісних стосунків і гармонійного існування всіх членів суспільства.

У китайській культурі високо цінується взаємна повага, культурність і гідність, які можуть бути висловлені вербальними та невербальними способами.

Актуальність даного дослідження заключається у необхідності подальшого вивчення та розумінні сукупності даних функцій реалізації категорії ввічливості у китайській мові та безперервний розвиток китайської мови, що обумовлює необхідність постійної актуалізації даною інформації та поглибленого вивчення вже наявних у сучасному світі категорій.

Мета даного дослідження: дослідити засоби реалізації категорії ввічливості у китайській мові. У відповідності з метою дослідження ставляться такі завдання:

Завдання дослідження

- визначити теоретичні засади дослідження категорії «ввічливості» у китайській мові;
- Визначити вплив культурних традицій на мовну практику китайців;
- розглянути засоби реалізації категорії ввічливості в китайській мові.

Об'єктом дослідження є категорії ввічливості у китайській мові

Предметом дослідження є засоби реалізації категорій ввічливості у китайській мові

У роботі використані такі **методи дослідження**, як: функціональний, задля кращого розуміння доречності практичного використання засобів реалізації категорій ввічливості при спілкуванні у тій чи іншій ситуації. Порівняльний, для проведення аналогій між українською та китайською мовами, задля кращого розуміння та аналізу даних категорій ввічливості. Історичний, для висвітлення, яким чином змінювалися засоби реалізації категорій ввічливості у китайській мові протягом різних історичних періодів та порівняти ці дані з сучасним вживанням у китайській мові та зробити висновки щодо її розвитку.

Матеріалами дослідження слугувало, дослідження Horng-Yi Lee у праці «Linguistic Politeness in the Chinese Language and Culture», а саме метод розподілу даних засобів реалізації категорій ввічливості у китайській мові, та праці Dániel Z. Kádár, які стосувались доречності функціонування даних засобів у соціокультурному просторі.

Практичне значення даної праці полягає у можливості використання інформації з даної роботи, задля кращого розуміння, при практичному вивченні китайської мови або при дослідженнях, які були спрямовані на аналіз та функціонування даних категорій реалізації ввічливості.

Структура роботи складається зі змісту, вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні засади поняття «Ввічливості» у китайській мові

1.1 Конфуціанська концепція «ввічливості» у китайській мові.

Найбільш влучним еквівалентом до українського слова «Ввічливість», можна вважати слово 禮貌 lǐmào, який морфемно означає «Ввічливий зовнішній вигляд» (Yueguo Gu, 1990, с. 238). Цей ієрогліф походить від повного варіанту 禮 lǐ. Щоб зрозуміти норми ввічливої поведінки в культурі, суспільстві чи громаді будь-якого розміру, необхідно вивчити основні домінуючі ідеології, що формують дані норми (Yuling Pan, Dániel Z. Kádár, 2011, с. 135), тому потрібно звернутись до праць Конфуція та розглянути основні цінності конфуціанського етичного кодексу в цілому, адже конфуціанство вносило чималий вплив на політичну, адміністративну, а також було регулятором економічних і соціальних процесів китайської цивілізації (В. І. Трубіцина. 2011, с. 1). 禮 lǐ у свою чергу, є одним із основних цінностей даного етичного кодексу і є збірним поняттям всього, що стосується ритуалів, церемоній, ввічливості та етикету, або в широкому сенсі, гарну поведінку і гарні манери. (Horng-Yi Lee, 2020, с. 2).

У часи династії Східної Чжоу, в епоху народження Конфуція, стара рабовласницька система вже занепала, і в середовищі були постійні війни між феодалними васалами за контроль над імперією. В результаті цих війн, населення тогочасного Китаю було завжди збентежене, що в свою чергу, унеможливило регуляцію, встановлених раніше правил соціального порядку, стабільності та гармонії загалом. Роздратований політичними та суспільними потрясіннями, Конфуцій відстоював і надавав великого значення концепції 禮 lǐ, з метою відновлення рабовласницької моделі суспільства за часів династії Чжоу, яку Конфуцій вважав ідеальною моделлю будь-якого суспільства, адже людина у баченні філософа є особистістю не «для себе», а саме для суспільства (Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк. 2022, с. 14). Тому

насамперед, перед відновленням 禮 lǐ , потрібно було «виправити імена» 正名 zhèngmíng. 名 míng (ім'я) у конфуціанському розумінні охоплює, за сучасною термінологією, соціологічні аспекти та цінність соціальних ролей у суспільстві. Тобто сам термін 正名 zhèngmíng , трактується, як поставити кожну людину на її/його місце відповідно до її/його соціального становища або статусу. (Yueguo Gu. 1990 с. 238). Важливо було цього притримуватись, щоб знати як звертатись до інших осіб і як описувати своє місце у соціальній ієрархії. Наприклад, слуга мав називати себе 奴才 núcai (рабом), а до господаря звертатися 大人 dàren, (володар) або 主子 zhǔzi (ваша величність). Порухення цього звичаю, в той час, вважалося б 犯上 fànshàng (образа старшого). Це було серйозне порушення 禮 lǐ, яке могло призвести до суворих покарань. (Yueguo Gu. 1990, с. 239).

У Аналектах Конфуція або (論語 Lún Yǔ), книзі, що складається з текстів про вчення та думки Конфуція, а також діалогів між Конфуцієм і його учнями, ряд її розділів присвячено саме обговоренню 禮 lǐ . Наприклад:

(1) 不學禮, 無以立。 bù xué lǐ, wú yǐ lì

(Legge James 1861, 論語, 季氏 16.13)

Якщо ви не вчитеся пристойності (禮 lǐ), вашу особистість (характер) неможливо встановити, і немає підстав для того, щоб знаходитись у суспільстві (R. Eno 2015, с. 93).

(2) 子曰：非禮勿視，非禮勿聽，非禮勿言，非禮勿動。

zǐ yuē: Fēilǐ wù shì, fēilǐ wù tīng, fēilǐ wù yán, fēilǐ wù dòng

(Legge James 1861, 論語, 顏淵 12.1)

Конфуцій сказав: «Не дивись на те, що суперечить пристойності (ввічливості) (禮 lǐ), не слухай нічого, що суперечить пристойності (ввічливості) (禮 lǐ), не говори нічого, що суперечить пристойності (ввічливості) (禮 lǐ), і не роби те, що суперечить пристойності (ввічливості) (禮 lǐ),» (R. Eno 2015, с. 59).

(3)子曰: 道之以政, 齊之以刑, 民免而無恥; 道之以德, 齊之以禮, 有恥且格。

zǐ yuē: Dào zhī yǐ zhèng, qí zhī yǐ xíng, mǐn miǎn ér wúchǐ; dào zhī yǐ dé, qí zhī yǐ lǐ, yǒu chǐ qiě gé。

(Legge James 1861. 論語, 為政 2.3)

Конфуцій сказав: «Якщо люди керуються урядовою політикою та законами, які регулюються за допомогою покарань, вони намагатимуться уникнути покарання, але не матимуть почуття честі чи сорому. Якщо вони керуються моральною силою і дотримуються порядку за правилами (禮 lǐ) пристойності, вони матимуть почуття сорому і прийдуть до кращого». (R. Eno 2015, с. 5).

Підкорення себе та повернення до (禮 lǐ), дає людині можливість почати розвивати себе, наближаючись до ідеальної чесноти (仁 rén) - людяності, кінцевої мети конфуціанської філософії. Важливість (仁 rén) також можна прослідкувати у даному уривку:

(4)子曰: 克己復禮, 為仁。一日克己復禮, 天下歸仁焉。

Zǐ yuē: Kèjǐ fù lǐ, wèi rén. Yī rì kèjǐ fù lǐ, tiānxià guī rén yān

(Legge James 1861, 論語, 顏淵 12.1)

Конфуцій сказав: «Підкори себе і повернись до (禮 lǐ) (пристойності) — задля (仁 rén) людяності. Якби людина могла перебороти себе і повернутися до (禮 lǐ) на один день, світ відповів би йому (仁 rén) людяністю . (R. Eno 2015, с. 59).

Наведені вище уривки ілюструють важливість (禮 lǐ) ввічливості для самовдосконалення та встановлення суспільного порядку у державі. Уривок (3) демонструє застереження правлячим класам, що соціальна гармонія може бути досягнута лише шляхом морального перевиховання та навчання людей

правилам ввічливості (禮 lǐ), тоді як тільки на законах і покараннях, держава не зможе довго проіснувати.

На додаток до аналектів Конфуція, ще поняття (禮 lǐ) та (正名 zhèngmíng), описуються у Книзі обрядів (禮記 Lǐjì), яка є одною з п'яти класичних книг конфуціанського канону. Він складається з сорока дев'яти розділів і являє собою збірку текстів, що описують соціальні норми, правила пристойності та різноманітні церемоніальні обряди династії Чжоу.

1. 夫禮者，自卑而尊人。雖負販者，必有尊也，而況富貴乎？
富貴而知好禮，則不驕不淫；貧賤而知好禮，則志不懾
Fū lǐ zhě, zìbēi ér zūn rén. Suī fù fàn zhě, bì yǒu zūn yě, érkuàng fùguì hū?
Fùguì ér zhī hǎo lǐ, zé bù jiāo bù yín; pínjiàn ér zhī hǎo lǐ, zé zhì bù shè (Legge
James 1885. 禮記, 曲禮, 上)

Ввічливість полягає в тому, щоб бути покірним та віддавати честь іншим. Навіть поштарі та рознощики обов'язково ведуть себе ввічливо; настільки більше мають це робити багаті та знатні. Коли багаті й знатні знають, що дотримуються ввічливості, вони не стають гордими й розпусними. Коли бідні й підлі дотримуються ввічливості, їхні наміри не стають боягузливими.

Зв'язок між 禮 (що стосується соціальної ієрархії та порядку) і 禮 (що означає ввічливість) не важко помітити. З точки зору слуги, використання ним 奴才 núcai (раб) як терміна, який описує саме його, та 大人 dàren, (володар) або 主子 zhǔzi (ваша величність), як терміна, який описує вищу за соціальним рангом людину, це і є дотримання 禮. Отже, можна сказати, що саме 禮 (тобто соціальна ієрархія) породжує 禮 (тобто ввічливість), і що саме 禮 (тобто ввічливість) виражає та допомагає підтримувати 禮 (тобто соціальну ієрархію та порядок). (Yueguo Gu. 1990, с. 239).

Поряд з концепцією 禮, концепція покори є також складовою частиною соціальної взаємодії у китайській культурі. Уривок, який був наведений вище із (禮記 Liji) Книги обрядів:- (夫禮者，自卑而尊人)- (Ввічливість полягає в тому, щоб бути покірним та віддавати честь іншим), Чітко демонструє зв'язок між 禮 (ввічливістю) та покорою, що ввічливості можна досягти, принижуючи себе та підносячи іншого. Таким чином, це встановило головний принцип ввічливого мовлення китайською мовою.

1.2 Відображення самоідентифікації у мовленні

Загалом, суспільна структура імперського Китаю дотримувалася патріархальної ієрархічної системи (Hornг-Yi Lee, 2020 с. 3). Зміцнювалося соціальне становище правителів і підданих, дворян і простолюдинів, батьків і дітей, чоловіків і жінок. Жінок потрібно виділити окремо, адже у давні часи статус жінки був нижчим за чоловіка. У свідомості простих людей закріпилося поняття, що «жінка підпорядковується чоловікові». Незважаючи на те, що сімейна структура Стародавнього Китаю колись була матріархальною системою, чоловіки традиційно вважалися главами родини. (Hornг-Yi Lee, 2020 с. 4). Докази цьому, можна було виявити при аналізі звернень, які використовували чоловік і дружина. Наприклад, дружина урядовця зверталася до свого чоловіка поважно, як 官人 guānrén (мій чоловік), а дружина самоідентифікувала себе, як 贱妾 jiànqiè (нікчемна дружина). Чоловік використовував такі вирази, 贱内 jiànnèi (нікчемна дружина) або 拙荆 zhuōjīng (незграбна дружина), коли говорив про власну дружину, спілкуючись з іншими.

З'являлись нові титули, а разом з цим була потреба у нових термінах звертання, які використовувалися в усній чи письмовій формі, щоб розрізнити соціальний статус тієї чи іншої людини. Наприклад особа, яка обіймала нижчу посаду самоідентифікувала себе, як 下官 xiàguān (підлеглий), коли дана особа спілкувалась з іншою, яка була вищою за неї рангом, то зверталася до цієї особи,

як 大人 dàren (Старший або володар). У будинку, слуги зверталися до свого господаря як 老爷 lǎoye (господар), а служниці називали себе 奴婢 núbì (рабиня). Незважаючи на те, що імператори мали найбільшу владу та повноваження, вони могли називати себе, як 寡人 guǎrén (самотня людина) або 寡 guǎ (самотній), щоб продемонструвати смирення та добродішність. Терміном 微臣 wēichén (ганебний чиновник) самоідентифікували себе чиновники, які були при імператорі.

Згодом, у період династій Цін та Чжоу, було введено систему соціальних статусів, де з'явилися нові терміни для позначення соціальних класів. Найвідомішими з них є 士 shì, що описувало соціальний клас вчених, при імператорському дворі, 君 jūn, що позначало знатних васалів, та 庶民 shùmín, яким ідентифікували звичайних селян. У соціальній ієрархії тогочасного Китаю, основою були саме простолюди, тобто селяни, які в основному, працювали на фермах. Ідеально описує побут жителів тих років, уривок з поеми 七月 qīyuè із збірки 诗经 shījīng:

三之日于耜{脩耒耜也}, Sān zhī rì yú sì {xiū lěisì yě},

四之日舉趾{民無不舉足而耕}。 sì zhī rì jǔ zhǐ {mín wú bù jǔ zú ér gēng}.

同我婦子, Tóng wǒ fù zi,

饁{饋也}彼南畝, yè {kuì yě} bǐ nánmǔ,

田峻田大夫也至喜。 tián jùn tián dàfū yě zhì xǐ

У дні третього (місяця): на плуги. (Обслуговують плуги.)

У дні четвертого (місяця): піднімають ноги. (Всі селяни встають, щоб піти орати.)

Разом з дружиною і дитиною

(я) годую (забезпечую їжею) тих, хто працює на південних ділянках.

Приїжджає землемір (наглядач полів), і (ми готуємо) напої та їжу (для нього). (Rachelle`s Lab, 2021)

Однак цих селян не можна було назвати рабами, тобто їхня праця не була вимушеною. Іншими словами, дані відносини можна було назвати взаємовигідними, а не примусовими. (Michael Loewe, Edward L. Shaughnessy, 1999 с. 576)

Після антиімперіалістичних виступів 1919 року у Китаї, принизливі чи рабські терміни були заборонені та відкинуті. Однак ці старі терміни все ще можна почути в кінематографічних постановках і телевізійних драматичних серіалах, дії яких відбуваються в імперські часи.

Висновки до 1 розділу

Отже, за наведеними вище прикладами, можна зробити висновки, що концепція ввічливості у китайській традиції та її практика у мові, в першу чергу базується з двох важливих вчень Конфуціанської доктрини, а саме концепції 禮 та концепції «смирення». Було доведено, що у тогочасному Китаї було дуже важливо не тільки розуміти становище особи, до якої ти звертаєшся, а і розуміти своє положення в ієрархічній системі суспільства, адже тільки при дотриманні цих правил, тогочасна держава могла існувати як одне ціле.

РОЗДІЛ 2.

КОНЦЕПЦІЯ «ВВІЧЛИВОСТІ» У СУЧАСНОМУ КИТАЇ

2.1 Засоби реалізації категорії ввічливості у китайській мові

Ввічливе мовлення є ключовим міжособистісним явищем взаємодії, оскільки воно допомагає людям будувати та підтримувати міжособистісні стосунки (Dániel Z. Kádár, Yongping Ran. 2019, с. 280). У Китаї дотримання ввічливості вважається дуже важливим і культурно значущим елементом. Ввічливість вважається проявом поваги до інших, а також засобом забезпечення гармонійних взаємин між людьми. В Китаї ввічливість також має важливе значення у бізнесі. Дотримання правил ввічливості, може допомогти зберегти хороші взаємини з партнерами та клієнтами, що може бути корисним для успішного укладання угод або кооперації з ними. При недотриманні даних правил, можна втратити не тільки репутацію а і роботу, у деяких випадках, це навіть може призвести до виключення із соціальної групи. На Тайвані, на того, хто не дотримується правил ввічливості, можуть сказати, що ця людина не достатньо 修养 Xīūyǎng, яке використовується у контексті опису людини, що вона не так наполегливо і не достатньо працювала над собою. У континентальному Китаї еквівалентом до даного терміна, може виступати поняття 素質 sùzhì- особиста (моральна) якість. (Pawel Zygadlo 2019, с.5)

Тобто, ввічливість є невід'ємною частиною китайської культури та суспільства, і дотримання її правил допоможе отримати репутацію та уникнути неприємних ситуацій, при спілкуванні з людьми.

За способом реалізації ввічливості, можна виділити 2 групи: **вербальні та невербальні.**

Щодо вербального способу, вибір офіційної форми займенника другої особи для прояву ввічливості, є загальною рисою багатьох мов, китайська мова не є виключенням. Наприклад ти/ви в українській мові, можна порівняти з аналогом 你/您 у китайській мові. Ґрунтуючись на поняттях «піднесення інших» і «зневажливе ставлення до себе», китайська мова розробила багатий запас лексики, що стосується ввічливості, поваги чи пристойності в офіційному мовленні. Загалом, ввічливі вирази в китайській мові Horng-Yi Lee

пропонує класифікувати за наступними чотирма основними категоріями: **шаноблива мова, принизлива мова, ввічлива мова та евфемізми.** (Hornг-Yi Lee, 2020 с. 4)

Щодо невербальних, вони стосуються, в основному, поведінки під час офіційних перемовин або інших заходів, тобто: жести, міміка, настроїв, наміри тощо. Наприклад такі деталі, що особи, які брали участь у офіційних перемовинах в Китаї зазвичай заходять і виходять з приміщення в ієрархічному порядку, порушивши це правило, можна не тільки образити своїх партнерів, а й втратити свою репутацію (Lanson Place, 2022). Вміння правильно підібрати одяг на зустріч, також є важливим аспектом прояву ввічливості. Навіть вибір доречної та непроблемної теми для розмови, теж вважається проявом поваги до співбесідника, тобто при розмові, такі теми як:

1. Політика або критика країни, адже будь-яке обговорення, яке може бути сприйняте як критика чи засудження політичної системи, уряду, чиновників або лідерів, може мати неприємні наслідки. (Arianna D'Arrigo 2022)
2. Релігія, у Китаї є багато різних релігійних груп, проте краще уникати обговорення релігійних тем, особливо з незнайомими людьми.
3. Тайвань, також є дуже неприємною темою, яку краще уникати при діалозі з китайцями.

2.2 Вербальні засоби реалізації категорії ввічливості,

Як було описано раніше, вербальні засоби реалізації категорії ввічливості можна поділити на чотири основні категорії, перша з них це - **шаноблива мова**

Загалом китайські шанобливі слова, в свою чергу, можна згрупувати в **іменникові** та **дієслівні** фрази.

- **Іменникові**

Китайці приділяють велике значення віку та статусу людини, до якої вони спілкуються. Як було наведено вище, у китайській мові замість звичайного займенника другої особи однини 你 nǐ (ти), використовують 您 nín (ви), щоб виразити повагу до свого співбесідника. Для жінок використовуються такі визначення, як 太太 tàitai (Мадам), 小姐 xiǎojiě (Міс), 女士 nǚshì (Пані), до тих, хто має високий соціальний ранг, правильно звертатись буде 夫人 fūrén (Леді), наприклад 第一夫人 dìyī fūrén (перша леді). 阁下 géxià (Ваша Величність) зазвичай використовується, для звернення до видатних політичних діячів, таких як президент, наприклад 总统阁下 zǒngtǒng géxià (Ваша величність президенте...)

Такі прикметникові морфеми, як 贤 xián, 尊 zūn, 老 lǎo, 令 lìng, 贵 guì, 高 gāo, 府 fǔ, використовуються, щоб утворити більшість понять, що означають «почесний», «шановний» або «поважний».

Прикметникова морфема 贤 xián використовується у значенні «здібний, талановитий, добродесний». Однак, як правило, воно використовується, коли людина звертається до тих, хто є молодшим за віком. Наприклад, 贤子 xiánzǐ (ваш талановитий син), 贤妹 Xián mèi (ваша талановита молодша сестра).

На відміну від 贤 xián, 尊 zūn (шановний, поважний) найчастіше використовується для позначення людини, яка є старшою за вас, або похилого віку наприклад, 尊大人 zūn dàrén (ваш шановний пан), 尊祖 zūnzǔ (ваш поважний дідусь). Однак фраза 尊姓大名? zūn xìng dà míng? (ваше шановне ім'я та прізвище) це ввічливий спосіб запитати повне ім'я, але яке не обмежується лише людьми похилого віку. З цим поняттям також пов'язаний

ієрогліф 老 lǎo (Старий), який здебільшого вживається у якості «мудрий» до людей, які також старші за мовця, адже у китайських традиціях, старші люди вважаються джерелом знань та мудрості. Наприклад 老师 lǎoshī (шановний вчитель, наставник), був складений з двох інших ієрогліфів, що мали відповідні значення: 老 lǎo, який мав значення "старший, поважний", і 师 shī, який означав "учитель" або "мастер". З часом, цей ієрогліф став вживатись до наставників, хто має великий досвід і знання в певній сфері. Також, якщо звертатися до когось за прізвиськом, після якого слідує 老 lǎo, наприклад 王老 wánglǎo, це також вважається вираженням поваги.

令 lìng використовується у значенні «добрий» або «чудовий». Найчастіше він використовується, при звертанні до членів родини. Наприклад: 令尊 lìngzūn (Ваш дорогий батько) є ввічливою заміною звичної для нас фрази 你父亲 Nǐ fùqīn (ваш батько), 令郎 lìngláng (Ваш чудовий син), 令妹 lìngmèi (Ваша чудова молодша сестра).

Прикметникова морфема 贵 guì, використовується у значенні «дорогий» або «дорогоцінний». Слова з цією морфемою зазвичай з'являються у лексиконі бізнесу чи закордонних справах, наприклад: 贵国 guìguó (ваша дорога країна), 贵国人民 guìguó rénmín (народ вашої дорогої країни), 贵夫人 Guì fūrén (ваша дорогоцінна жінка) 贵客 guìkè (дорогий гість) тощо. 贵家长 Guì jiāzhǎng (дорогі батьки) та 贵子弟 guì zǐdì (ваші дорогі діти) — це терміни, які використовуються в листуванні з батьками від шкільного керівництва.

Морфема 高 gāo (високий, поважний). Наприклад, 高见 gāojiàn означає «ваша шановна думка чи порада»; 高人 gāorén - використовується для позначення високоморальних та досвідчених людей, які є авторитетами в своїй галузі. 高手 gāoshǒu (дослівно «висока рука») відноситься до того, хто є експертом або майстром у певній галузі.

Також існує морфема 府 fǔ, яка стосується резиденцій високопосадовців або інших видатних людей, наприклад 王府 wángfǔ (резиденція Вана), 府上

fǔshang це ввічливий термін, який стосується «вашого дому, вашої родини», також воно може використовуватись у запитаннях про рідне місто, наприклад 府上哪里? fǔshang nǎlǐ?

- Дієслівні

До дієслівних морфем відносяться такі ієрогліфи, як 请 qǐng (дозвольте, прошу) 恭 gōng (з повагою), 敬 jìng (поважати, схилитись), 奉 fèng (з повагою), 拜 bài (вклонитися; віддавати шану), або 惠 huì (добрий, милостивий).

请 qǐng - ця морфема може вживатись як самостійне дієслово, що означає "просити" або "запрошувати" наприклад, 请问 qǐngwèn - "дозвольте запитати", але також може вживатись у поєднанні з іншими ієрогліфами, для демонстрації поваги до співрозмовника, наприклад: 请客 qǐngkè (запросити гостей).

Приклади шанобливих дієслів із морфемою 恭 gōng : 恭候 gōnghòu (шанобливо чекати), також може вживається у фразі 恭候光临 Gōnghòu guānglín (шанобливо чекати на Ваш візит), 恭迎 gōngyíng (зустрічати з почестями). Якщо ви хочете шанобливо запросити когось, можна використовувати 恭请 gōngqǐng. 恭喜 gōngxǐ означає «вітати» або «вшановувати», наприклад 恭喜您们打了胜仗! Gōngxǐ nínmen dǎle shèngzhàng! (Вітаємо вас з перемогою!), або фраза 恭喜发财 gōngxǐ fācái «бажаю щастя та процвітання» є поширеним привітанням, яке використовується під час китайського місячного Нового року.

Морфема 敬 jìng вживається, щоб віддати шану Богам, духам або предкам, це демонструє фраза з Аналектів Конфуція - 指對鬼神要存有尊敬之心, 但不涉於迷信。 Zhǐ duì guǐshén yào cún yǒu zūnjìng zhī xīn, dàn bù shè yú míxìn - (Зосередиться на тому, що буде правильним для людей; поважай привидів та духів, але тримай їх на відстані - це можна назвати знаннями)

(Legge James 1861, 6.22 論語. 雍也), або також ця морфема може вживатись, щоб поважно або покірно робити щось, наприклад: 敬求 jìngqiú (покірно просити), 敬告 jìnggào (поважно попередити, застерегти). Фраза 敬祝健康 Jìng zhù jiànkāng (з повагою бажаю вам міцного здоров'я), зазвичай використовується в кінці листів, задля побажання здоров'я і вираження поваги до людини.

Морфема 拜 bài означає «кланятись; поклонятись, вітати», наприклад: 拜神 bài shén (поклонятись духам). Також існують такі поняття, як 拜访 bài fǎng і 拜会 bài huì, 拜访 bài fǎng, в свою чергу, означає «неофіційний, дружній візит», в той час, як 拜会 bài huì вказує вже на «офіційний, діловий візит». 拜读 bài dú (поважно перечитати, переглянути) використовується у фразі "拜读大作 bài dú dà zuò (з повагою переглянув/перечитав роботу).

惠 huì (добрий, милостивий). Вживається у таких фразах, як: 惠于朋友 Huì yú péngyou (добре ставитись до друзів). 惠顾 huì gù вказує на (візит) і використовується у фразі 谢谢惠顾 xièxiè huì gù задля того, щоб віддячити людину за відвідування. 惠存 huì cún (зберегти на пам'ять), як правило, пишеться разом із автографом на подарунках, у якості сувеніру.

Щодо принизливої мови, то як було вказано раніше, «піднесення інших» і «зневажливе ставлення до себе» є поведінковою нормою в китайській культурі, і, отже, скромна або принизлива мова є однією з способів вираження категорій ввічливості китайською мовою. Замість того, щоб використовувати звичайний займенник першої особи 我 wǒ (я), особа може використовувати інші терміни на власний розсуд, наприклад, при діалозі із директором, людина може використовувати 在下 zài xià, тобто «ваш підданий», або 不才 bù cái, тобто «неспроможний щось зробити», щоб принижуючись, розповісти про себе. "愚兄" (yú xiōng) - використовується для звертання до того, хто старший або вищий статусом за мовця. Це можна перекласти, як "старший брат" або

"шанований старший брат". "愚" yú зазвичай означає "нерозумний" або "неосвічений", але в цьому контексті, воно використовується як принизлива фраза, що вказує на те, що особа вважає себе менш обізнаним, ніж людина, до якої вона звертаються. Коли людина виражає свою думку, вона може використовувати 拙见 zhuōjiàn, яке можна перекласти, як «на мою скромну думку» або «мій скромний погляд». "拙" (Zhuō) означає "незграбне" або "невміло", і в цьому контексті воно використовується як форма самооцінки, що свідчить про те, що людина усвідомлює недостачу або відсутність досвіду. Фраза часто використовується у формальних ситуаціях, наприклад, у ділових зборах чи академічній дискусії, щоб виявити повагу до думки інших, а також пропонують власну точку зору поважно та скромно. Також можна використовувати: 陋见 lòujiàn (моя недалека думка), 愚见 yújiàn (моя скромна думка), для вираження власної думки. Говорячи про власну працю, можна використовувати 拙作 zhuōzuò (моя невдала/недалека праця), ієрогліф "拙" Zhuō в цьому контексті також буде означати «невдала» або «незграбна». Морфема 家 jiā, використовується зазвичай до членів і сім'ї, як наприклад у фразах, 家父" jiāfù (мій дорогий батько) 家母 jiāmǔ (моя дорога мати). Ці фрази використовуються, щоб виразити повагу до батьків на фоні зневажливого ставлення до себе. Морфема 舍 shè, зазвичай описується для скромного або небагатого житла мовця, наприклад фраза 寒舍 hánshè, яка часто використовується як ввічливий і скромний спосіб опису свого будинку, розмовляючи з гостями або відвідувачами «请来舍一叙 Qǐng lái shě yī xù – Запрошую вас у свою скромну домівку, щоб поговорити». Морфема 敝 bì, зазвичай виражає бідність або розбитість будинку, країни, компанії та інше. Наприклад 我的敝国 wǒ de bìguó - фраза, яка означає «моя скромна країна» або «моя ослаблена країна» і передає відчуття поваги до власної країни, одночасно визнаючи її слабкі сторони.

Окрім наведених прикладів, існують ще вирази, які використовуються, задля ввічливої відповіді на компліменти:

1. 过奖了 (guò jiǎng le) - це вираз, який вказує на те, що людина, якій було зроблено комплімент, вважає його занадто лестивим. Він може бути перекладений як «ви перебільшуєте» або «ваші слова занадто лестиві».

2. 没有您说的那么好 (méi yǒu nǐn shuō de nà me hǎo) - це варіант, який може використовуватися в тому випадку, якщо людина відчуває, що її можливості не настільки великі, як про неї говорять. Він буквально означає «Я не настільки здібний, як ви говорите».

3. 您太客气了 (nǐn tài kè qì le) - це вираз, який вказує на те, що людина, якій було зроблено комплімент, вважає його перебільшенням. Він може бути перекладений, як «ви занадто ввічливі» або «ви перебільшуєте»

4. 不敢当 (bù gǎn dāng) - це фраза, яку можна перекласти як «не гідний честі» або «не заслуговую такої похвали». Фраза часто використовується для виявлення скромності, що досягнення чи внески не є особливо видатними або гідними такої похвали.

5. "哪里哪里" (nǎ lǐ nǎ lǐ) - це загальноживана фраза, яку можна перекласти як "зовсім не" або "не перебільшуйте".

У Китаї часто відмовляються від компліментів, щоб не звучати занадто самовпевнено або гордо. Тому, якщо ви отримали комплімент, краще відповісти зі скромністю та вдячністю, але не занадто заперечувати чи відмовлятися від компліменту взагалі. Ці варіанти відповідей можуть бути супроводжені усмішкою, щоб підкреслити доброзичливість та повагу до співрозмовника. У Китаї компліменти не завжди прямі та без підтекстів, тому відповідь на комплімент може залежати від контексту та обставин, адже те що було не сказане прямо, залишається слухачеві тільки розшифрувати самотійно. Слухач повинен сам здогадуватись, про те, в якому контексті,

щось було сказано. Те, що не було прямо сказано, має однакове, якщо навіть і не більше значення, ніж те, що було. У такому контексті китайці очікують, що люди, з якими вони спілкуються, будуть придавати велике значення розмові. Особисті ідеї, цінності та почуття часто передаються опосередковано через саме описи ситуацій. Прямий стиль спілкування є найменш бажаним і може призвести до небажаних наслідків. (Liping Weng, Steve Kulich, 2015, с. 8)

Також, існує велика кількість ідіом, які описують важливість ввічливих відносин та взаємоповаги або які можна використовувати, у різних формальних ситуаціях.

1. 抛砖引玉 (pāo zhuān yǐn yù) – ідіома, яка буквально перекладається, як «кинути цеглу, щоб отримати нефрит». Її буде доречно вжити після демонстрації праці або після виступу. Це означає запропонувати свою початкову ідею чи пропозицію, щоб заохотити інших критикувати її, тобто бути відкритим для критики та дискусій. (FluentU courses 2023, с. 65)

2. 以礼相待 (yǐ lǐ xiāng dài) - означає "зустрічати інших з повагою та ввічливістю". Ця ідіома використовується для наголошення на важливості поваги та ввічливості в стосунках з іншими людьми. (简书 jianshu Jocelyn Y Du)

3. «效犬马之劳» (xiào quǎn mǎ zhī láo) - це китайська ідіома, що означає "віддати шану та повагу тому, хто працює важко, як кінь і віддано, як собака". Ця ідіома походить з історичних часів, коли собаки та коні були важливими працюючими тваринами, які виконували важку фізичну роботу і незважаючи на це, все рівно залишались вірними. Сьогодні «效犬马之劳» використовується для висловлювання подяки та визнання того, хто виконує важку роботу та працює віддано і наполегливо. (Zdic 漢典 Chinese-Chinese dictionary)

Також важливо зазначити, що важливим аспектом китайського спілкування є демонстрація емоційного «тепла» «溫情» wēnqíng, під час ввічливого спілкування з іншими. Це поняття базується на ідеї, що людина має проявляти турботу до інших, особливо до своїх родичів, друзів і колег. "Тепло" може бути виражено декількома способами, такими як, інтонація та використання зрозумілих форм звернення до співбесідника. (Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. (2011) , с. 9).

У китайській культурі «溫情» wēnqíng також відображається у мистецтві, літературі та кіно. Багато творів відображають теплі стосунки між родичами, друзями і коханими.

Цікаво, що в китайському соціокультурному контексті відсутність «тепла» часто передбачає відсутність ввічливості взагалі, і навпаки, як було продемонстровано в наступному дослідженні Даніела Кадара,

民進黨對兩蔣還不只是不禮貌，而是無人性，無溫情， - Mín jìn dǎng duì liǎng jiǎng hái bù zhǐshì bù lǐmào, ér shì wúrén xìng, wú wēnqíng (Демократична прогресивна партія не тільки некультурна при двох Чіанг (蔣 jiǎng - Чіанг, це - останні президенти Чан Кайши і Чіанг Цзін-Го), але й нелюдська, не вистачає «тепла») (Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. 2011 , с. 9)

Що стосується ввічливої мови, окрім загальних ввічливих виразів, таких як "Дякую", "Вибачте", "Будь ласка", "Ласкаво просимо", "Вітаємо..." тощо, є багато інших фраз, які можуть бути використані залежно від контексту.

Коли люди вперше зустрічаються на офіційних заходах, вони обмінюються привітаннями, сказавши 幸会 xìnghuì (радий зустрічі) або 久仰 jiǔyǎng (давно хотів з вами познайомитись). Також існує спеціалізоване привітання, яке використовується здебільшого у воєнній сфері - 举手敬礼 jǔshǒu jìnglǐ, буквально воно може трактуватись, як «віддати честь». На неофіційних заходах, або при розмові з друзями або знайомими, китайці часто використовують такі вирази, як 你好 Nǐhǎo - означає "Привіт" або "Вітаю". Це загальноновживаний та найбільш простий спосіб привітатися з китайцями. 早安

zǎoān - означає «Доброго ранку» і використовується вранці, 晚安 wǎnān – перекладається, як «Доброї ночі» або «Доброго вечора» і використовується вночі або ввечері та 中午好 zhōngwǔ hǎo – перекладається, як «доброго дня» і використовується здебільшого вдень.

Якщо вам потрібно піти посеред офіційного зібрання, буде доречно вжити 失陪 shīpéi (повинен залишити вас), або фразу 对不起, 失陪了 Duìbùqǐ, shīpéile (вибачте, повинен залишити вас). При відмові від запрошення, пропозиції або подарунку, вживається 心领 xīnlǐng, , у такому виразі, як 您的好意我心领了 Nín de hǎoyì wǒ xīnlǐngle, тобто «Я ціную вашу турботу, але...».

Запросивши гостей до свого будинку на бенкет, власник будинку може сказати фразу 没什么菜 Méishénme cài (їжі не так вже й багато), незважаючи на велику кількість страв на столі. Фраза "多吃一点, 别客气" (duō chī yì diǎn, bié kèqì) є дуже поширеною в Китаї та вона використовується для запрошення гостей до їжі. Буквально фраза перекладається як "Їжте більше, не будьте скромними". Ця фраза є вираженням гостинності та поваги до гостей. Її вживають, коли хочуть показати, що гостей дуже поважають та що їхня присутність на бенкеті дуже важлива. Крім того, в Китаї є традиція вважати, що гості повинні бути повністю насичені та задоволені їжею, тому господарі стараються нагодувати їх якнайкраще. Також існує фраза 慢用 màn yòng (Приємного апетиту), (насолоджуйтеся їжею), яка може використовуватись і задля запрошення гостей до бенкетного столу, або коли гість хоче передчасно покинути застілля. Для того, щоб побажати приємного апетиту гостям, ви можете сказати 吃好喝好 chī hǎo hē hǎo або 慢慢吃 màn màn chī. Перший вираз дослівно означає «їжте добре, пийте добре» або "їжте смачно, пийте смачно", а друге - "їжте повільно". Обидва вирази вживаються для того, щоб виразити турботу гостям. У китайській культурі вважається важливим їсти повільно і з задоволенням, а не поспішати і переїдати. Після бенкету, для того, щоб проявити ввічливість, господар проводить гостей до виходу. У цьому випадку гість може сказати 请留步 Qǐng liú bù (Будь ласка, не проводжайте далі), щоб

сказати, що власнику будинку, не потрібно супроводжувати далі. У відповідь господар може використати фразу 慢走 màn zǒu дослівно означає "йдіть повільно". Цей вираз вживається в різних ситуаціях, коли люди прощаються один з одним. Також цей вираз можна вживати, коли ви самі виходите з будь-якого приміщення, наприклад з ресторану або магазину, і бажаєте працівникам гарного дня та продуктивної роботи.

Для прощання з друзями або близькими, часто використовуються такі фрази, як:

1. 再見 zài jiàn - дослівно означає "зустрінемося знову" і використовується для прощання у більшості ситуацій.

2. 拜拜 (bàibài) - форма прощання, що означає "бувай" або "до зустрічі".

3. 祝您好運 (zhù nǐn hǎo yùn) – це універсальний вираз, який використовується як і під час прощання, так і в будь-який інший момент, для побажання вдачі і ввічливо попрощатись з людиною.

4. 保重 (bǎozhòng) - це вираз, який означає "дбай про себе" або «бережи себе» і може використовуватися як під час прощання, так і в будь-який інший момент.

5. 下次見 (xià cì jiàn) - дослівно означає "до наступної зустрічі" і використовується також для прощання.

Є і інші ввічливі вирази, що використовуються у повсякденному житті, наприклад 托福 tuō fú, який вживається задля того, щоб підкреслити вдячність людини за гостинність, 托您的福 Tuō nín de fú (дуже розчулений вашою увагою). Вираз 劳驾 láojià вживається в китайській мові як ввічливий спосіб звернутися до людини з проханням про допомогу. Наприклад, якщо ви хочете запитати дорогу, можна сказати: "劳驾，请问怎么走？" láojià, qǐngwèn zěnme zǒu? - " Будьте ласкаві, скажіть, як пройти до цього місця?". Також цей вираз може використовуватися як ввічлива форма звернення до таксиста, офіціанта, продавця та інших людей, які надають певні послуги. Вираз 赏光 shǎng guāng

вживається в китайській мові як формальний вираз вдячності або поваги до людини, яка відвідала ваш дім, ресторан, магазин, або офіс. Наприклад, якщо ви є власником ресторану, і гість прийшов до вашого закладу, ви можете вітати його словами: "欢迎光临! 赏光!" huān yíng guāng lín! shǎng guāng! - "Ласкаво просимо! Дякуємо, що прийшли!", або у виразі, 感谢您的上光 Gǎnxiè nín de shàngguāng (Дякую за вашу присутність).

З приводу евфемізмів, це один із засобів вираження емоцій або думок, які люди використовують у спілкуванні. Це є, як і загальним мовним явищем, так і соціально-культурним, яке проникло в повсякденне життя людей і відображає широко розповсюджені соціальні явища, думки або психологію людей будь-якої епохи. Оригінальні евфемізми почали з'являтися на фоні релігійних забобонів, систем соціальної ієрархії та страхом, перед божою силою. (Wei Liu. 2016, с. 1824) Наприклад, в Імператорському Китаї був старий звичай, вони намагались уникати згадки імен імператорів або предків у мовленнєвій, або в письмовій формі, щоб виявити повагу до них.

Евфемізми можна розділити на **традиційні** та **стилістичні**. Традиційні евфемізми тісно пов'язані з табуйованими речами, такими як народження, смерть, хвороби тощо. Якщо говорити на табуйовані теми, люди будуть вважати вас вульгарним або грубим. І навпаки, якщо застосовується непрямий вираз, евфемізм, думка людей щодо вас, була би набагато краща. Стилістичний евфемізм - це фактично комплімент, і не має нічого спільного з табу. Евфемізми, які стосуються фізіологічних дефектів організму, або деяких функцій людського тіла, зазвичай використовуються у щоденному спілкуванні. Наприклад, дуже грубо називати когось 跛子 bǒzi (інвалід), тому китайці, вживають такі фрази, як 腿脚不方便 Tuǐjiǎo bù fāngbiàn (важко тримається на ногах) або 行动不便 xíngdòng bùbiàn (не має можливості вільно переміщуватись), щоб описати людину, яка має деякі рухові дисфункції. Щоб висловити, що хтось набрав вагу, ми буде некоректно

говорити прямо "ти став жирним". Натомість, можна використовувати 圆润 yuánrùn, яке буквально означає "округлений", яскраво описуючи форму чийогось тіла, 少吃点, 你越来越圆润了 Shǎo chī diǎn, nǐ yuè lái yuè yuánrùn le - Постарайтеся їсти трохи менше, тому що ви стаєте все круглішим і круглішим. Ще одне подібне слово - 发福 fāfú, що буквально означає «пощастило». У давнину у багатьох китайців не вистачало їжі. Вони виглядали дуже худими в той час, як багаті люди виглядали повнішими. Отже, люди думали, що якщо людина виглядає повною, то вона багата. Тоді люди використовували 发福 fāfú, щоб сказати, що людина живе багатим життям. Однак, в наші часи, 发福 fāfú поступово втрачає свій «щасливий» сенс і частіше означає, що хтось повненький.

Похід в туалет також у Китаї є табу, тому люди щоб піти у вбиральню, використовують такі фрази, як 方便一下 Fāngbiàn yíxià (сходити до вбиральні) або 去洗手间 Qù xǐshǒujiān (піти помити руки).

Коли у когось немає грошей, або йому довелося позичати гроші у інших, вони не скажуть прямо "у мене немає грошей", оскільки при вживанні таких виразів, люди втратять свою репутацію. Люди, як правило, використовують більш непрямий спосіб сказати це. 手头不方便 Shǒutóu bù fāngbiàn, що буквально означає, "моїм рукам незручно", що є досить універсальним виразом, щоб сказати - "у мене немає грошей". 手头有点儿紧 Shǒutóu yǒudiǎn er jǐn, що буквально означає "моїм рукам якось тісно", також можна використовувати для вираження того ж значення. 囊中羞涩 Náng zhōng xiūsè - ця ідіома також може бути використана для висловлення того, що "у мене немає грошей". "囊 Náng " вказує на кишеню, а 羞涩 xiūsè означає «сором», тому 囊中羞涩 Náng zhōng xiūsè буквально означає "в кишені соромно". "囊中羞涩" Náng zhōng xiūsè часто використовується в письмовій формі, тоді як 手头不方便 Shǒutóu bù fāngbiàn і 手头有点儿紧 Shǒutóu yǒudiǎn er jǐn - більш розмовні.

Щоб повідомити, що людину звільнили, китайці вживають фразу 炒鱿鱼 chǎo yóuyú, яка буквально означає "смажити кальмари". У древні часи, люди брали свої ліжка або постіль, коли йшли на роботу. Таким чином, коли їх звільнили, їм довелося згортати і забирати з собою свої спальні місця. Таким чином фраза 卷铺盖走人 juǎn pù gài zǒu rén, (спакувати свої ліжка і залишити робоче місце)" набула значення "звільнити". Ці звільнені люди не хотіли чути такі грубі вирази, як 解雇 jiěgù, які використовувались у фразах - 他被公司解雇了 Tā bèi gōngsī jiěgùle (він був звільнений компанією) або 开除 kāichú - 他被开除了 Tā bèi kāi chúle (він був звільнений), тому їм здебільшого казали, 卷铺盖 juǎn pù gài, буквально «згортайте свої спальні місця», яке вживалось у контексті покинути робоче місце. З часом люди виявили, що кальмари згортаються, коли їй обсмажують, і що ці дії кальмарів були схожі, на дію, коли людина згортає своє спальне місце, тому вони почали використовувати фразу 炒鱿鱼 chǎo yóuyú, яке буквально перекладалось, як жарити кальмари, але у цьому контексті, воно вживалось, як непряме повідомлення про звільнення. (Chinlingo courses 2016)

Одна з найбільш чутливих тем для китайців, це тема – смерті. Поняття смерті у китайській культурі справдана базувалось на філософських концепціях та віросповіданні, тому кожна конфесія відносилась до даної теми по різному. Наприклад, у буддизмі смерть розглядається, як один з етапів реінкарнації, тобто циклу народження і смерті, через який проходить кожна душа. За вченням буддизму, після смерті людина переходить до іншого життя, яке залежить від карми, тобто наслідків її попередніх дій, тому, для опису самого факту смерті, використовуються такі вирази, як: 圓寂 yuánjì – (поринуть у парнірвану), 坐化 zuòhuà (загинути у позі лотоса). У даоських віруваннях, смерть не розглядається як щось, чого слід побоюватися чи уникати, а як можливість для духовного зростання та трансформації. Кінцева мета - досягти безсмертя, яка не обов'язково розуміється в буквальному розумінні, а як стан духовного просвітлення та єдності з Дао.

В загальному, буде доречно використати такі фрази, як:

1. 夭折 yāozhé – використовується, коли людина помирає в дитинстві,

2. 逝世 shì-shì (загинути), 去世 qùshì (відійшов у той світ), 过世 guòshì (покинути цей світ), мають здебільшого однакове значення, тому ці фрази є загальноживаними варіантами, щоб описати смерть.

3. 轻生 qīngshēng, або 自我了断 zìwǒ liǎoduàn - використовуються, якщо людина наклала на себе руки.

Всі ці фрази та вирази, які використовуються, задля демонстрації ввічливості, також допомагають людині не втратити свій «авторитет» у соціумі, це поняття авторитету, у китайській мові також відоме, як «Лице».

2.3 Невербальні засоби реалізації категорії ввічливості

Ввічливість, також може виражатись невербальним способом, адже невербальний спосіб спілкування відіграє важливу роль у нашому житті. Багато експертів припускають, що лише 35 % інформації передається вербальним способом, тобто мовою, інші 65% - невербальне способом спілкування (Yufeng Zhao, 2020, с. 28). При невербальному спілкуванні, люди зазвичай використовують своє тіло, якщо точніше: вираз обличчя, рухи тілом, жестикуляція тощо, щоб передати свої думки та ідеї. У порівнянні з вербальним способом комунікації, невербальний спосіб більш точно та прямо передає бажану інформацію, тобто, якщо у вас сумний вираз обличчя, людина навіть без слів і натяків зрозуміє, що з вами щось сталося.

Загалом, невербальні засоби комунікації, можна поділити на формальні та неформальні. Неформальні, зазвичай використовуються при спілкуванні з друзями або знайомими, формальні, в свою чергу, під час різних офіційних заходів та переговорів.

Одним із найбільш відомих та загальноживаних способів невербального вираження ввічливості у Китаї, є поклони.

Люди поклоняються, приймаючи подарунок від особи, яка є старшою, також подарунки слід приймати обома руками. Поклоніння дуже часто практикується під час традиційних церемоній. Наприклад, якщо ви перебуваєте на церемонії шлюбу і берете мікрофон, щоб виступити з тостовою промовою, слід поклонитися під час прийому мікрофона. Чоловік також може схилитися перед батьками жінки у шлюбі, вітаючи їх.

Китайці, при визнанні своєї помилки, не тільки говорять 不好意思 bùhǎo yìsi або 对不起 duìbuqǐ, а ще й поклоняються, щоб проявити ввічливість то повагу до співбесідника.

Також, до невербальних способів прояви ввічливості, можна віднести - зоровий контакт, адже слідкуючи за діями співрозмовника, під час розмови, ви проявляєте ввічливість і показуєте, що ви зосереджені на діалозі. Одяг також може бути проявом ввічливості, адже варто одягатись належним чином на офіційні події або зустрічі, які відбуваються.

2.4 Поняття «Лиця» у китайському суспільстві

Зазвичай, щоб описати поняття «Лице», використовуються такі слова, як 臉 Liǎn або 面 miàn. Дослідники не приділяли багато уваги даному поняттю аж до 20 століття, адже з точки зору конфуціанства, емоційно-психологічна концепція «обличчя» розглядалась, як 小傳統 xiǎo zhuàn tǒng, яке буквально можна перекласти, як (невелика традиція). Перші китайські дослідження даного поняття, розпочалися з роботи Hu (1944)(Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. 2012, с. 3), в якій він описував всю серйозність втрати «лиця» (репутації).

臉 Liǎn буквально означає, як і конкретний образ фізичного обличчя, так і репутацію людини, яка була сформована думкою широкої громадськості. Зокрема, ця оцінка базується на сукупності вербальних та невербальних дій

людини, які відповідають соціальним нормами та моральним стандартами. (Zhu, Y. 2005, с. 22) Існує китайське висловлювання: 人要脸树要皮 rén yào liǎn shù yào pí (людина має берегти свою репутацію, як дерево свою кору), яке описує всю важливість «репутації» у соціумі. (Yang, P. 2013, с. 223)

Також існує поняття «втрати обличчя» - 丢脸 diū liǎn, яке може трактуватись, як - засудження людиною або групою людей за аморальну чи соціально-неприпустиму поведінку. В одному з уривків праці Hu (1944), він описував всю серйозність «втрати обличчя» за допомогою розповіді, про угоду між американським мандрівником та жителем маленького села у Китаї, який був власником віслюка. У той ж день, власник цієї тварини заявив, що його осел був вже зайнятий, і доведеться чекати наступного дня. Вони сперечалися весь день, з часом, натовп зібрався навколо них. Ніяких коментарів цей натовп не надавав, але деякі старші люди похитали головою і щось пробурмотіли, селянин почав все більше і більше хвилюватись, намагаючись довести свою правоту. Чоловік відчув несхвалення та засудження своїх дій, від цього натовпу. Засудження його дій даною громадою, змусило його відчути, що він "втратив обличчя" (Hsien Chin Hu, 1944, с. 46). Якщо людина втратить свою репутацію, вона може стати предметом осуду та критики соціального оточення, що може призвести до виключення з соціальної групи або навіть до втрати роботи.

На противагу поняттю «втрати обличчя», існує фраза 上脸 shàngliǎn, яка може трактуватись, як сукупність дій, які направлені на відновлення репутації та «повернення лиця». Тобто сам факт «втрати обличчя» людиною, вимагає її якнайшвидше повернути репутацію, щоб мати можливість, адекватно перебувати у суспільстві.

Поняття 面子 miànzi, в свою чергу, є поняттям самоідентифікації, яке є сукупністю вербальних та невербальних дій особи, перед громадськістю. Наприклад, китайці, як правило, відносяться до весільних та похоронних церемоній дуже серйозно. Люди можуть заощаджувати роками і врешті-решт витратити ці всі гроші, щоб вразити гостей величністю та пишністю даних

церемоній, щоб в свою чергу, отримати схвалення та похвалу від людей. (Yang, P. 2013, с. 224)

Тобто виходячи із попередніх прикладів, поняття 臉 Liǎn описує сукупність саме оцінок людей, а 面子 miànzi, описує вже сукупність ваших дій, задля здобуття цієї оцінки.

Висновки до 2 розділу

Таким чином, за наведеними вище прикладами, можна сказати, що засоби, задля реалізацій категорій ввічливості у китайській мові, можна поділити на вербальні та невербальні. Вербальні, у свою чергу, можна поділити на **шанобливу мову, принизливу мову, ввічливу мову та евфемізми**. Шаноблива мова може утворюватися за допомогою додавання **іменникових** або **дієслівних** морфем до заданих фраз. Евфемізми, у свою чергу, також поділяються на **традиційні** та **стилістичні**. Невербальні засоби реалізації ввічливості є не менш важливими ніж вербальні. Слід звертати увагу на те, як людина себе поводить під час розмови, адже поведінка людини, її вираз обличчя або одяг, може допомогти краще зрозуміти настрій та наміри вашого співбесідника. Також потрібно приділяти чимало уваги на контекст, при якому відповідні «ввічливі слова» були надані. Неправильно вжите звернення до тієї чи іншої особи, може стати результатом втрати репутації, тобто «лиця» - 面 miàn, що може призвести до колективного засудження ваших дій та до виключення з соціальної групи або навіть до втрати роботи.

Висновки

Аналіз та визначення засобів реалізації категорій ввічливості у китайській мові, вказує на актуальність даної теми у соціокультурному плані, та важливість у дотримуванні та розумінні цієї теми, при вивченні китайської мови. Дана робота була присвячена визначенні, опису та порівнянню засобів, задля кращого розуміння, при використанні різних способів реалізації категорій ввічливості під час комунікацій.

Було встановлено, що норми ввічливої поведінки в культурі, суспільстві чи громаді будь-якого розміру, базуються на домінуючій ідеології даної держави. Перші трактування та опис концепції «ввічливості» були описані ще за часів Конфуція, адже як було вказано вище, домінуючою ідеологією тогочасного Китаю було Конфуціанство. Саме конфуціанська ідеологія була першим поштовхом та допомагала підтримувати ієрархічну структуру тогочасного суспільства, де кожна людина повинна займати своє місце згідно зі своїми здібностями, віком та соціальним статусом.

Було підкреслено, важливість використання правильних способів привітання та прощання, а також вираження подяки та вибачення. Ці засоби вираження ґрунтуються на віці та соціальному статусі людини, до якої звертаються.

При неправильному вживанню різних форм звертання або подяки, людина може втратити свою репутацію, тобто «лице» у соціумі.

Також були окреслені наслідки недотримання правил ввічливості при спілкуванні, а також втрати «лиця» у китайському соціумі.

Анотація

论文致力于定义、描述和比较各种手段，以便更好地理解交际中实现礼貌范畴的不同方式的使用。对汉语中实施礼貌类别的手段的分析 and 确定，表明了这个话题在社会文化方面的相关性，以及在学习汉语时观察和理解这个话题的重要性。已经确定的是，在任何规模的文化、社会或社区中，礼貌行为的规范都是以特定国家的主导意识形态为基础的。儒家思想是第一推动

力，有助于维持当时社会的等级结构，每个人都应该根据自己的能力、年龄和社会地位来安排自己的位置。事实证明，在当时的中国，不仅要了解你所称呼的人的地位，而且要了解你在社会等级制度中的地位，这是非常重要的。论文还描述了遵循礼貌规则的重要性，以维护声誉，即（面子），这是中国社会的一个重要社会概念。任何想保住自己面子的人都应该遵循礼貌规则，以维护自己的尊严、荣誉和威望。遵循礼貌的规则有助于避免可能伤害一个人的面子或造成尴尬的情况。

Список використаної літератури

1. Horng-Yi Lee. (2020) Linguistic Politeness in the Chinese Language and Culture. Theory and Practice in Language Studies. Doi: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1001.01>

2. Yang, P. (2013). Nonverbal communication in Mandarin Chinese talk-in-interaction. Saarbrücken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing.
3. Dániel Z. Kádár, Yongping Ran. (2019) Globalisation and Politeness: A Chinese Perspective.
Doi:<https://doi.org/10.1017/9781108182119.012>
4. Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. (2012) Chinese 'face' and im/politeness URL:
https://www.academia.edu/10224843/Chinese_face_and_im_politeness_An_introduction_Journal_of_Politeness_Research_8_1_
5. Yufeng Zhao, (2020) A Study of Nonverbal Communication in China-U.S. Business Negotiation. Doi:
<https://doi.org/10.56397/SSSH.2022.11.04>
6. Wei Liu. (2016) Analysis on the Comparison between English and Chinese Euphemisms Doi: <https://doi.org/10.2991/icemet-16.2016.393>
7. Hsien Chin Hu, (1944) The Chinese Concepts of "Face" URL
<https://www.jstor.org/stable/662926>
8. Dániel Z. Kádár, Yuling Pan. (2011) Politeness in China. URL
https://www.academia.edu/10124346/Politeness_in_China_In_Politeness_in_East_Asia_Cambridge_University_Press_
9. Yuling Pan, Dániel Z. Kádár. (2011) Politeness in Historical and Contemporary Chinese. Continuum International Publishing Group
10. Zhu, Y. (2005). Written Communication across Cultures: A Sociocognitive Perspective on Business Genres. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
11. Yueguo Gu. (1990) Politeness phenomena in modern Chinese. Journal of Pragmatics 14 237-257 North-Holland
12. Chinlingo courses 2016-06-2. «炒鱿鱼» not necessarily a dish, URL
<https://www.chinlingo.com/articles/601210/>

13. В. І. Трубіщина. (2011) Конфуціанські цінності та їх вплив на формування змісту морального виховання в Китаї у XX ст. URL https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/70.pdf
14. Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк. (2022). Образ «Шляхетної людини» Конфуція як ідеал морального зразку. Наукові записки національного університету «Острозька академія» серія «Філософія» випуск 23. URL https://eprints.oa.edu.ua/8655/1/NZ_filos_Vyp_23.pdf
15. R. Eno (2015) Analects of Confucius (Eno-2015). URL [https://chinatxt.sitehost.iu.edu/Analects_of_Confucius_\(Eno-2015\).pdf](https://chinatxt.sitehost.iu.edu/Analects_of_Confucius_(Eno-2015).pdf)
16. Legge James (1861) The Analects of Confucius (論語). URL <https://ctext.org/analects>
17. Legge James (1885) 禮記 – Liji URL <https://ctext.org/liji>
18. FluentU courses (2023) 50-Essential-Chengyu-Chinese-Idioms-Made-Simple URL <http://giammy.com/hsk/50-Essential-Chengyu-Chinese-Idioms-Made-Simple.pdf>
19. Liping Weng, Steve Kulich, (2015) Communicating Across Cultures With People From China. Doi: <https://doi.org/10.4135/9781483346267.n33>
20. Michael Loewe, Edward L. Shaughnessy (1999) The Cambridge history of ancient China. Cambridge University Press 40 West 20th Street, New York, NY 10011-4211, USA.
21. Rachele`s Lab, 2021. Illustrations to the poem “Qi yue” 七月, attributed to Ma Hezhi 馬和之 (1130-1170) Pt. 1
22. Lanson Place 2022. Chinese Culture 101: A Guide to China’s Business Culture & Etiquette URL: <https://lansonplace.com/chinese-culture-101-a-guide-to-chinas-business-culture-etiquette/>
23. Arianna D’Arrigo 2022, A Practical Guide To Chinese Culture Etiquette: ‘客气’ URL: <https://blog.speak.social/a-practical-guide-to-chinese-culture-etiquette/>

24. Pawel Zygodlo 2019, Chinese Politeness (Limao) – Theory and Practice DOI: <https://doi.org/10.12783/dtssehs/icss2016/9204>

25. Zdic 漢典 Chinese-Chinese dictionary

URL:<https://www.zdic.net/hans/%E7%8A%AC%E9%A9%AC%E4%B9%8B%E5%8A%B3>

26. 简书 jianshu Jocelyn Y Du URL:

<https://www.jianshu.com/p/5a9f380f22f8>